

Speciale modellen

Naar aanleiding van de Modellenrichtlijn is de modellenwetgeving eind 2003 op een aantal punten ingrijpend gewijzigd. De nieuwe modellenwet bevat specifieke bepalingen over een drietal categorieën van modellen (voortbrengselen). Deze modellen kunnen in aanmerking komen voor modelrechtelijke bescherming of zijn juist bij voorbaat uitgesloten van bescherming.

mw.mr. M.C.H.I. van der Dussen
en O. ten Brink*

Onder de huidige Eenvormige Beneluxwet inzake Tekeningen of Modellen ("de BTMW") komen *onderdelen* van samengestelde voortbrengselen ook in aanmerking voor modelrechtelijke bescherming. De BTMW bepaalt dat een samengesteld voortbrengsel bestaat uit meerdere onderdelen die vervangen kunnen worden, zodat het voortbrengsel uit elkaar gehaald en weer in elkaar gezet kan worden. Voorbeelden van samengestelde voortbrengselen zijn onder meer auto's, fietsen en huishoudelijke elektrische apparatuur. Deze producten bestaan alle uit vervang- en monteerbare onderdelen: de buitenspiegel van een auto, de fietsbel et cetera. Deze onderdelen die bedoeld zijn om samengevoegd te worden, kunnen afzonderlijk op de markt worden gebracht. De handel in auto-onderdelen illustreert dat.

Een modelrecht op een onderdeel van een samengesteld voortbrengsel kan slechts worden verkregen als aan een aantal vereisten is

voldaan. Als voorwaarde voor bescherming geldt in de eerste plaats dat het onderdeel bij normaal gebruik van het samengestelde voortbrengsel zichtbaar blijft. Bij een fietsbel betekent dit dat tijdens het fietsen - aangenomen dat het fietsen aangemerkt kan worden als normaal gebruik van het samengestelde voortbrengsel (de fiets) - de fietsbel zichtbaar blijft. In het modellenrecht draait het namelijk allemaal om het uiterlijk van voorwerpen. De niet-zichtbare binnenkant van een voorwerp is dan ook niet vatbaar voor modelrechtelijke bescherming.

Daarnaast dient het onderdeel van een samengesteld voortbrengsel nieuw te zijn en over een eigen karakter te beschikken. Belangrijk daarbij is dat de nieuwheid en het eigen karakter van het onderdeel niet afgeleid mogen worden uit het samengestelde voortbrengsel. Het feit dat de vormgeving van een (gehele) fiets beschikt over een eigen karakter, betekent niet dat de bel van de fiets dus ook een eigen karakter heeft. Het eigen karakter van de fietsbel dient afzonderlijk beoordeeld te worden.

Must-fit bepaling

In de huidige BTMW worden bepaalde modellen ook op voorhand uitgesloten van bescherming. Zo is de bescherming van de vormgeving van (producten die zorgen voor) mechanische samenvoegingen en verbindingen uitgesloten, de zogenaamde "must-fit bepaling". Het gaat hierbij om het uiterlijk van voorwerpen die noodzakelijkerwijs in precies dezelfde vorm en afmetingen gereproduceerd moeten worden om deze mechanisch met een ander voortbrengsel te kunnen verbinden, of om het in, rond of tegen een ander voortbrengsel te kunnen plaatsen, zodat elk van beide voortbrengselen zijn functie kan vervullen. Gedacht kan worden aan de vormgeving van de koppeling tussen een stofzuigerslang en een stofzuiger. De koppeling verbindt de stofzuigerslang met de stofzuiger waardoor beide hun taak kunnen uitoefenen.

Modelrechtelijke bescherming voor de vormgeving van verbindingstukken zou Europese productstandaardisatie in de weg staan.

De Lego-bouwstenen

Om het nog iets gecompliceerder te maken, geldt er een belangrijke uitzondering op de zojuist besproken categorie van modellen: de modulaire voortbrengselen. Modelrechtelijke bescherming van het uiterlijk van modellen, die tot doel hebben binnen een modulaair systeem de meervoudige samenvoegingen of verbindingen van onderling verwisselbare voortbrengselen mogelijk te maken, is in beginsel wél mogelijk. De wetgever noemt als voorbeeld het element dat het mogelijk maakt stoelen van een bepaald type in rijen aan elkaar te schakelen of te stapelen. Dit element kan beschermbaar zijn, evenals elementen die bij daartoe bestemd speelgoed (zoals Lego) voor combinatiemogelijkheden zorgen. De uitzondering wordt in de volksmond wel de "Lego-uitzondering" genoemd. Het koppelingselement van de Lego-bouwstenen kan de bouwstenen onderling met elkaar verbinden en/of samenvoegen. Modulaire voortbrengselen kunnen dus in aanmerking komen voor modelbescherming. Modelbescherming wordt daadwerkelijk verkregen als voldaan is aan de basisvereisten voor modelbescherming: nieuwheid en eigen karakter.

Kort samengevat:

De vormgeving van onderdelen van samengestelde voortbrengselen en modulaire voortbrengselen kunnen in aanmerking komen voor modelbescherming. Voor de vormgeving van producten die bedoeld zijn om andere producten mechanisch samen te voegen/te verbinden kan geen modelbescherming worden verkregen.

*Mw. mr. M.C.H.I. van der Dussen (foto) is advocaat en partner bij CMS Derks Star Busmann te Utrecht, sectie Intellectuele Eigendom en Informatietechnologie (e-mail: marcoline.vanderdussen@cms-dsb.com) en O. ten Brink is student aan de Universiteit van Amsterdam.